

PHÂN TÍCH BÀI THƠ “TIẾNG GÀ TRƯA” CỦA XUÂN QUỲNH

1. Dàn ý phân tích bài thơ Tiếng gà trưa

a. Mở bài:

- Giới thiệu khái quát về tác giả Xuân Quỳnh (những nét chính về cuộc đời, sự nghiệp sáng tác, đặc điểm thơ Xuân Quỳnh...).
- Giới thiệu về bài thơ “Tiếng gà trưa” (hoàn cảnh ra đời, xuất xứ, khái quát giá trị nội dung và giá trị nghệ thuật...).

b. Thân bài:

- Tiếng gà trưa trên đường hành quân:
- + Hoàn cảnh: trên đường hành quân xa, dừng chân bên xóm nhỏ.
- + Âm thanh tiếng gà trưa: “Cục...cục tác cục ta”.
- => Âm thanh tự nhiên, chân thực.
- Nghệ thuật điệp từ, ẩn dụ chuyển đổi cảm giác:
- + Nghe xao động nắng trưa.
- + Nghe bàn chân đỡ mỏi.
- + Nghe gọi về tuổi thơ.
- => Tiếng gà trưa gợi về kỉ niệm tuổi thơ, tình cảm xóm làng và xua tan những vất vả, mệt nhọc trên đường hành quân.
- Tiếng gà trưa gợi lại những kỉ niệm thời thơ ấu:
- + Những kỉ niệm tuổi thơ:
  - Hình ảnh con gà mái mơ, mái vàng và ổ trứng hồng đẹp như tranh.
  - Kỉ niệm: tò mò xem gà đẻ bị bà mắng.
  - Hình ảnh bà đầy yêu thương, chất chiu, dành dụm từng quả trứng cho cháu.
  - Niềm vui và mong ước nhỏ bé của tuổi thơ: được quần áo mới.
- => Những kỉ niệm tuổi thơ bình dị, gần gũi, hồn nhiên không thể nào quên của gia đình làng quê Việt Nam.
- Hình ảnh người bà và tình bà cháu:
- + Bà mắng: “Gà đẻ... mặt”.
- > Lời mắng xuất phát từ tình yêu thương, sự quan tâm, chăm sóc của bà dành cho cháu.
- + Bà chất chiu trong cảnh nghèo khó, dành trọn vẹn tình yêu thương, sự chăm lo cho cháu: “Tay bà khum soi trứng ... Cháu được quần áo mới”.
- > Tình bà cháu thật sâu nặng, thấm thiết, bà chất chiu, chăm lo, quan tâm cho cháu, cháu luôn yêu thương, kính trọng bà.
- Tiếng gà trưa gợi những suy tư:
- + Tiếng gà trưa mang đến hạnh phúc vì nó làm thức dậy biết bao tình cảm cao đẹp: tình bà cháu, tình xóm làng, tình cảm gia đình... Niềm hạnh phúc ấy đem vào giấc ngủ hồng sắc trứng.

+ Nghệ thuật điệp từ và điệp cấu trúc (vì lòng yêu Tổ quốc, vì xóm làng thân thuộc, vì bà...), qua đó, nhấn mạnh mục đích chiến đấu vừa cao cả và thiêng liêng nhưng cũng hết sức bình dị, cụ thể.

+ Tình cảm gia đình, quê hương đã làm sâu sắc thêm tình yêu Tổ quốc

c. Kết bài:

- Khái quát giá trị nội dung và nghệ thuật của bài thơ:

+ Nội dung: Tiếng gà trưa đã gọi về những kỉ niệm đẹp đẽ của tuổi thơ và tình bà cháu. Tình cảm gia đình đã làm sâu sắc thêm tình quê hương đất nước.

+ Nghệ thuật: thể thơ 5 chữ, điệp ngữ, hình ảnh thơ bình dị, gần gũi...

- Cảm nghĩ của bản thân về tình bà cháu.

2. Phân tích tác phẩm Tiếng gà trưa

Xuân Quỳnh (1942 - 1988) là nhà thơ nữ được nhiều người yêu thích. Thơ chị trẻ trung, sôi nổi, giàu chất trữ tình, vốn xuất thân từ nông thôn nên Xuân Quỳnh hay viết về những đề tài bình dị, gần gũi của cuộc sống đời thường như tình mẹ con, bà cháu, tình yêu, tình quê hương, đất nước. Ngay từ tập thơ đầu tay *Tơ tằm - Chồi biếc* (in chung - 1963), Xuân Quỳnh gây được sự chú ý bởi phong cách thơ mới mẻ. Hơn hai mươi năm cầm bút, chị đã sáng tác nhiều tập thơ có giá trị, tạo ấn tượng khó quên trong lòng người đọc.

Bài thơ "Tiếng gà trưa" được viết trong những năm đầu của cuộc kháng chiến chống đế quốc Mỹ trên phạm vi cả nước. Bị thua đau ở chiến trường miền Nam, giặc Mỹ điên cuồng mở rộng chiến tranh phá hoại bằng máy bay, bom đạn... ra miền Bắc, hòng tàn phá hậu phương lớn của tiền tuyến lớn.

Trên đường hành quân xa

Dừng chân bên xóm nhỏ

Tiếng gà ai nhảy ổ:

Cục... cục tác cục ta

Tiếng gà cục tác buổi trưa để lại dấu ấn sâu đậm trong lòng người chiến sĩ nó gắn với kỉ niệm sâu sắc tuổi ấu thơ, chính vì vậy trong vô vàn âm thanh của làng quê, người chiến sĩ nghe thấy rõ nhất là tiếng gà cục tác. Vào một buổi trưa hè tại một làng quê vắng vẻ, trên đường hành quân người chiến sĩ được tiếp sức từ tiếng gà trưa.

Nghe xao động nắng trưa

Nghe bàn chân đỡ mỏi

Nghe gọi về tuổi thơ

Điệp từ "nghe" được đặt ở 3 câu đầu liên tiếp để nhấn mạnh giàu cảm xúc mà tiếng gà trưa đem lại: Với lối ẩn dụ chuyển đổi cảm giác, lấy thính giác thay cho thị giác. Tiếng gà trưa đã làm xao động cả không gian làm xao động cả lòng người. Tiếng gà trưa làm thức dậy cả những kỉ niệm tuổi thơ.

Tiếng gà trưa cất lên nơi xóm nhỏ, người chiến sĩ nhớ về người bà thân yêu. Tuổi thơ sống bên bà có biết bao kỉ niệm đáng nhớ, tính hiếu kỳ, tò mò của trẻ thơ quan sát con gà đẻ trứng. Rồi bị bà mắng, sợ mặt bị lang, trong lòng cháu hiện lên lo lắng:

Tiếng gà trưa

Có tiếng bà vẫn mắng

Gà đẻ mà mảy nhìn
 Rồi sau này lang mặt
 Cháu về lấy gương soi
 Lòng dại thơ lo lắng
 Khi gió mùa đông tới
 Bà lo đàn gà toi
 Mong trời đừng sương muối
 Để cuối năm bán gà
 Cháu được quần áo mới

Nổi bật qua suốt những câu thơ ấy là hình ảnh người bà chất chiu, giành giùm yêu thương cháu. Bà đã luôn ân cần, hi sinh và mệt nhọc để mong có được một đàn gà tốt giúp cháu có những bộ quần áo mới, dù nó chỉ nhỏ thôi nhưng mà thấm thía biết bao nhiêu.

Hình ảnh người bà "tay khum soi trứng" thật đẹp, thật hiền từ, đó là hình ảnh của một người bà tần tảo, chu đáo sớm hôm lo cho đàn gà đẻ trứng và cũng là lo cho gia đình thân yêu.

Cứ hàng năm hàng năm
 Khi gió mùa đông tới
 Bà lo đàn gà toi
 Mong trời đừng sương muối
 Để cuối năm bán gà
 Cháu được quần áo mới
 Ôi cái quần chéo go
 Ống rộng dài quét đất
 Cái áo cánh chúc bâu
 Đi qua nghe sột soạt

Mọi hi vọng bà đều đặt vào đàn gà, bà lo trời sương muối, đàn gà không chịu được và chỉ mong cuối năm bán gà có được tiền cho cháu mua quần áo mới. Có lẽ hình ảnh của những bộ quần áo được đổi bằng tiền bán gà, đổi bằng những tần tảo sớm hôm của bà vô cùng đặc biệt, đó là chiếc quần chéo go rộng đến quét đất, rồi chiếc áo chúc bâu rộng thùng thình, khi đi lại nghe sột soạt.

Âm thanh ấy đã đi vào tiềm thức đứa cháu nhỏ, đầy dịu dàng mà xúc động thiêng liêng vì nó gắn với tình bà cao cả. Đó cũng là lí do để người cháu sống cống hiến:

Cháu chiến đấu hôm nay
 Vì lòng yêu tổ quốc
 Vì xóm làng thân thuộc
 Bà ơi, cũng vì bà
 Vì tiếng gà cục tác
 Ổ trứng hồng tuổi thơ

Điệp từ "vì" được lặp lại 4 lần liên tiếp nhấn mạnh mục đích chiến đấu của người chiến sĩ. Đó là vì tổ quốc thân thương, vì xóm làng que thuộc nơi chôn rau cắt rốn của tuổi thơ, nhưng đất nước quê hương vô cùng vô tận, mệnh mông ấy cũng chỉ mãi hữu hình trong dáng bà thắm lặng hi sinh, gắn với âm thanh của tiếng gà trưa quen thuộc. Hai tiếng "bà ơi" vang lên nghe mới tha thiết mà đầm thắm làm sao, nó vừa xúc động thiêng liêng, vừa bỗng sôi mãnh liệt.

Tiếng gà trưa trở thành tiếng nói của quê hương, của những người ruột thịt, của cả dân tộc và đất nước lúc bấy giờ, giục giã người cầm súng. Từ những kỉ niệm tuổi thơ thắm đẫm tình bà cháu, cảm hứng của bài thơ đã được mở rộng, hướng tới tình yêu đất nước, nhắc nhở những người chiến sĩ cầm chắc tay súng tiến lên chống kẻ thù xâm lược bảo vệ sự bình yên cho gia đình, cho quê hương đất nước, cho những kỉ niệm đẹp đẽ, trong sáng của tuổi thơ.

3. Cảm nhận bài thơ Tiếng gà trưa của Xuân Quỳnh

Xuân Quỳnh là nhà thơ nữ xuất sắc của nền văn học hiện đại. Bà thường viết về những gì bình dị gần gũi trong đời sống thường ngày. Thơ của bà thường có giọng điệu sôi nổi trẻ trung mạnh bạo và giàu chất trữ tình. "Tiếng gà trưa" được viết vào thời kì đầu của cuộc kháng chiến chống Mỹ thể hiện tình yêu thương tổ quốc, quê hương trong đó sâu lắng và thắm thiết là tình bà cháu.

Cũng như nhiều tác phẩm đã được viết vào những năm đầu của cuộc kháng chiến chống Mỹ, bài thơ này cũng hướng vào chủ đề chung của văn học thời kì này: lòng yêu nước và cổ vũ tinh thần chiến đấu của nhân dân ta. Vì thế, tác phẩm có nhiều kỉ niệm riêng của nhà thơ nhưng hình tượng nhân vật trung tâm lại là người chiến sĩ đang trên đường hành quân ra tiền tuyến. Cái tôi riêng của người nghệ sĩ hòa cùng cái ta chung của cả thế hệ, cả dân tộc một cách tự nhiên, vừa gần gũi, vừa cao cả, thiêng liêng, lay động lòng người.

Cảm hứng của tác giả được khơi gợi từ việc nghe thấy tiếng gà nhảy ổ khi dừng chân bên xóm nhỏ trên con đường hành quân ra trận. Tất cả được gọi về từ một âm thanh quen thuộc, bình thường - tiếng gà mái cục tác trong buổi trưa. Tiếng gà đã gợi lại trong tâm trí của người chiến sĩ những hình ảnh và kỉ niệm đẹp đẽ của tuổi thơ: Tiếng gà trưa gắn liền với những con gà mái mơ, gà mái vàng của tuổi thơ ấu.

Âm thanh ấy làm cho anh như đang sống lại thời thơ ấu đẹp đẽ của mình, nó như tiếp thêm sức mạnh cho đôi chân anh bớt mỏi, cho lòng anh xúc động dạt dào. Với ý nghĩa như vậy, tiếng gà trưa là âm thanh, tiếng gọi của quê hương, gia đình, xóm làng còn in đậm trong lòng người lính ra trận, trở thành hành trang của người lính trẻ.

Cục...cục tác cục ta
 Nghe xao động nắng trưa
 Nghe bàn chân đỡ mỏi
 Nghe gọi về tuổi thơ.
 Tiếng gà trưa
 Ổ rơm hồng những trứng
 Này con gà mái mơ
 Khắp mình hoa đốm trắng
 Này con gà mái vàng
 Lông óng như màu nắng

Trong bức tranh gà mà Xuân Quỳnh miêu tả rất đặc biệt, ê rơm vàng óng lẫn lóc những quả trứng hồng, con gà mái mơ có bộ lông đan xen các màu trắng, đen, hồng... trứng nó giống hình hoa văn mà người nghệ sĩ tạo hình chấm phá. Ánh vàng rực rỡ của con gà mái vàng, lông óng lên như màu nắng, bà cùng cháu vừa tung những hạt cơm, hạt gạo cho lũ gà ăn, quan sát những chú gà xinh đẹp đang nhặt thóc quanh sân.

Đoạn thơ nghe giản dị mà thật gần gũi nhường nào, những chi tiết tác giả miêu tả gần bó thân thuộc với quê hương làng xóm, hơn thế nó là những kỉ niệm không bao giờ phai nhạt trong tâm trí trẻ thơ. Nỗi lo của bà thật cảm động xiết bao, đàn gà kia sẽ bị chết nếu như sương muối giá lạnh và cháu bà lại chẳng được may áo mới.

Ôi cái quần chéo go,
 Ống rộng dài quét đất
 Cái áo cánh trúc bâu
 Đi qua nghe sột soạt

Xúc động hơn nữa, ám áp hơn nữa đó chính là hình ảnh, âm thanh của tiếng gà đã gọi dậy trong tâm hồn của những người lính hình ảnh của người bà đầy thân thương cùng những kỉ ức, kỉ niệm của hai bà cháu:

Tiếng gà trưa
 Có tiếng bà vẫn mắng
 Gà đẻ mà mày nhìn
 Rồi sau này lạng mặt
 Cháu về lấy gương soi
 Lòng dại thơ lo lắng

Hình ảnh người bà hiện lên đầy tự nhiên như một miền kí ức chợt được gọi mở. Cũng trong không gian trưa, trong tiếng gà ấy rộn không gian có tiếng của bà “Có tiếng bà vẫn mắng”, bà đã mắng yêu đứa cháu vì nhìn những con gà đang đẻ, theo quan niệm dân gian xưa thì nhìn gà đẻ sẽ bị lạng mặt, trở nên xấu xí. Bà đã nhắc nhở đứa cháu khiến cho người cháu lo lắng mà về nhà lấy gương soi. Người bà hiện lên trong chốc lát nhưng lại khiến cho người đọc cảm động khôn nguôi. Bởi trong chiến tranh vẫn ấm lên thứ tình cảm đẹp như thế, đó là tình bà cháu, tình cảm gia đình.

Âm thanh tiếng gà trở thành niềm mong đợi chung của mọi con người trong cuộc chiến. Đó cũng là tình cảm chung của thời đại, là sức mạnh chính nghĩa của dân tộc chống kẻ thù hung bạo. Bài thơ còn là lời cổ vũ động viên sức mạnh chiến đấu. Chiều sâu tư tưởng mà nhà thơ muốn gửi gắm chính là ở chỗ đó. Lắng lại lần nữa qua âm thanh tiếng gà, ta bắt gặp hình tượng tác giả với con người công dân đậm chất sử thi, đồng hiện cùng con người thế sự, đòi tư được thể hiện ở phần cuối bài thơ:

Cháu chiến đấu hôm nay
 Vì tình yêu Tổ quốc
 Vì xóm làng thân thuộc
 Bà ơi cũng vì bà
 Vì tiếng gà cục tác
 Ổ trứng hồng tuổi thơ

Hướng dẫn về người bà để tâm sự, chủ thể trữ tình đã thông qua đó giải bày được nỗi niềm da diết nhớ, lời yêu thương, lòng kính trọng bà và nguyên nhân của hành động ra trận. Điệp từ vì đi liền nhau, đứng đầu các dòng thơ cùng với các cụm từ khu biệt cung bậc cụ thể tính mục đích càng thể hiện rõ nội dung tư tưởng lớn lao và sâu sắc của bài thơ.

Bằng giọng thơ nhẹ nhàng, trù mến, da diết bài thơ “Tiếng gà trưa” của Xuân Quỳnh đã gọi về tình cảm bà cháu cao quý, thiêng liêng đầy cảm động và chính từ tình cảm đó trở thành động lực để bồi đắp tình yêu quê hương, đất nước. Bài thơ dường như có một góc khuất sâu xa nào đó trong kí ức của chính tác giả được sống đây, đó là một tuổi thơ nghèo khó, khổ cực nhưng ấm áp bên bà. Chính vì thế càng hiểu sâu bài thơ càng khiến ta xót lòng thương cảm.

WWW.eLib.vn